



ΛΟΓΟΣ ΨΥΧΩΦΕΛΗΣ ΚΑΙ ΘΑΥΜΑΣΙΟΣ

ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΗΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

Πρέπει να ξέρουμε ότι ο άνθρωπος είναι διπλός, δηλαδή από σώμα και ψυχή, και έχει διπλές τις αισθήσεις και διπλές τις αρετές τους.

Πέντε αισθήσεις έχει η ψυχή και πέντε το σώμα. Οι ψυχικές αισθήσεις, είναι νους, διάνοια, γνώμη, φαντασία, και αίσθηση. Οι σοφοί τις ονομάζουν και δυνάμεις. Οι σωματικές αισθήσεις είναι τούτες. Όραση, όσφρηση, ακοή, γεύση, αφή. Για αυτό και διπλές είναι οι αρετές, διπλές και οι κακίες.

Όστε αναγκαίο είναι να γνωρίζει καθαρά ο κάθε άνθρωπος, πόσες είναι οι ψυχικές αρετές και πόσες οι σωματικές. Και ποια είναι τα ψυχικά πάθη και ποια τα σωματικά πάθη. Ψυχικές αρετές είναι πρώτα οι τέσσερις γενικότερες αρετές, οι οποίες είναι, ανδρεία, φρόνηση, σωφροσύνη, και δικαιοσύνη. Από αυτές γεννιούνται οι ψυχικές αρετές, πίστη, ελπίδα, αγάπη, προσευχή, ταπείνωση, πραότητα, μακροθυμία, ανεξικακία, χρηστότητα, αοργησία, θεία γνώση, ευφροσύνη, απλότητα, αταραξία, ειλικρίνεια, η χωρίς έπαρση διάθεση, η αφιλαργυρία, η συμπάθεια, ελεημοσύνη, μεταδοτικότητα, αφοβία, αλυπία, κατάνυξη, σεμνότητα, ευλάβεια, επιθυμία των μελλοντικών αγαθών, πόθος της βασιλείας του Θεού και επιθυμία της θείας υιοθεσίας.

Σωματικές αρετές ή μάλλον εργαλεία των αρετών, που όταν γίνονται με γνώση κατά το θέλημα του θεού και μακριά από κάθε υποκρισία και ανθρωπαρέσκεια, κάνουν τον άνθρωπο να προκόβει στην ταπείνωση και την απάθεια, είναι οι εξής. Εγκράτεια, νηστεία, πείνα, δίψα, αγρυπνία, ολονύκτια στάση, στην προσευχή, συνεχής γονυκλισία, αλουσιά, χρήση ενός μόνου ενδύματος, ξηροφαγία, το να τρώει κανείς αραιά, να πίνει μόνο νερό, χαμαικοιτία, φτώχεια, ακτημοσύνη, αποφυγή περιποιήσεως, καλλωπισμού, αφιλαυτία, μόνωση, ησυχία, το να μην βγαίνει κανείς έξω, στέρηση, αυτάρκεια, σιωπή, το να κάνει κανείς εργόχειρο με τα χέρια του, και κάθε κακοπάθεια και σωματική άσκηση, και άλλα τέτοια, τα οποία, όταν είναι το σώμα εύρωστο και ενοχλείται από τα σαρκικά πάθη είναι αναγκαιότητα και ωφελιμότητα. Όταν το σώμα είναι εξασθενημένο και έχει, με την βοήθεια του θεού, νικήσει τα πάθη, δεν είναι αναγκαία, γιατί η αγία ταπείνωση και η ευχαριστία τα αναπληρώνουν όλα.

Τώρα πρέπει να κάνουμε λόγο και για τις ψυχικές και σωματικές κακίες, δηλαδή τα πάθη.

Ψυχικά πάθη είναι η λήθη, η ραθυμία και η άγνοια.

Από τα τρία αυτά σκοτίζεται το μάτι της ψυχής, δηλαδή ο νους, και κυριεύεται από όλα τα πάθη, τα οποία είναι.

Ασέβεια, κακοδοξία, δηλαδή η κάθε αίρεση, βλασφημία, θυμός, οργή, πικρία, οξυθυμία, μισανθρωπία, μνησικακία, καταλαλιά, κατάκριση, λύπη χωρίς λόγο, φόβος, δειλία, φιλονικία, ζήλια, φθόνος, κενοδοξία, υπερηφάνεια, υποκρισία, ψεύδος, απιστία, πλεονεξία, φιλοϋλία, εμπαθής προσκόλληση σε κάτι, σχέση με γήινα πράγματα, ακηδία, μικροψυχία, αχαριστία, γογγυσμός, οίηση, δολιότητα, αναίδεια, αναισθησία, κολακεία, υπουλότητα, ειρωνεία, διβουλία, συγκατάθεση σε αμαρτήματα του παθητικού μέρους της ψυχής, και συνεχή μελέτη αυτών, περιπλάνηση των λογισμών, η μητέρα των κακών φιλαυτία και η ρίζα όλων των κακών η φιλαργυρία, κακοήθεια και πονηρία.

Σωματικά πάθη είναι. Γαστριμαργία, λαιμαργία, απόλαυση, μέθη, λαθροφαγία, ποικιλότητα φιληδονία, πορνεία, μοιχεία, ασελγεία, ακαθαρσία, αιμομιξία, παιδεραστία, κτηνοβασία, κακές επιθυμίες και όλα τα παρά φύση αισχρά πάθη. Κλοπή, ιεροσυλία, ληστεία, φόνος, η κάθε σωματική άνεση και απόλαυση των θελημάτων της σάρκας, και μάλιστα όταν έχει υγεία το σώμα.

Μαντείες, οιωνισμοί, κλυδωνισμοί, αγάπη για στολίδια, κομπασμοί, νωθρότητες, καλλωπισμοί, φτιασιδώματα του προσώπου, αξιοκατάκριτη αργία, φαντασιώσεις, τυχερά παιχνίδια, η εμπαθής παράχρηση των τερπνών του κόσμου, η φιλοσώματη ζωή που παχαίνει το νου, και τον κάνει γήινο και κτηνώδης, και δεν τον αφήνει να σηκωθεί προς το Θεό και προς τις εργασίες των αρετών.

Ρίζες όλων αυτών των παθών και πρωταίτιες είναι η φιληδονία, η φιλοδοξία, και η φιλαργυρία από τις οποίες γεννιέται κάθε κακό.

Δεν αμαρτάνει ποτέ ο άνθρωπος, αν πρωτίτερα δεν υπερισχύσουν και δεν τον κατακυριεύσουν οι δυνατοί γίγαντες που αναφέρει ο σοφότατος ασκητής Μάρκος, δηλαδή η λήθη, η ραθυμία, και η άγνοια.

Αυτές τις γεννά η ηδονή, η καλοπέραση, και η αγάπη της δόξας των ανθρώπων και του περιπασμού. Πρώτη αιτία όλων αυτών και κακή μητέρα είναι, η φιλαυτία, δηλαδή η παράλογη αγάπη του σώματος κι εμπαθείς προσκόλληση σ' αυτό. Η διάχυση και η χαύνωση του νου με ευτραπελίες και αισχρολογίες προξενούν πολλά κακά και πολλές πτώσεις, όπως επίσης η θρασύτητα και το γέλιο.

Πρέπει επίσης να γνωρίζουμε ότι η εμπαθής φιληδονία είναι πολύμορφη και πολύτροπη, και είναι πολλές οι ηδονές που εξαπατούν την ψυχή, όταν δεν είναι στερεωμένη στο Θεό με νύψη και θείο φόβο, και δεν φροντίζει για την εργασία των αρετών με αγάπη προς τον Χριστό. Γιατι είναι παρά πολλές οι ηδονές που τραβούν προς τον εαυτό τους τα μάτια της ψυχής. Είναι οι ηδονές των σωμάτων, των χρημάτων, της απολαύσεως, της ραθυμίας, της εξουσίας, της φιλαργυρίας, της πλεονεξίας.

Και φαίνονται όλες αυτές ότι έχουν λαμπερά πρόσωπα και αξιαγάπητα, ικανά να προσελκύσουν εκείνους που παθαίνονται, για όλα αυτά, και δεν έχουν σφοδρό έρωτα προς την αρετή και δεν υπομένουν τη σκληρότητά της. Κάθε σχέση, με τα γήινα και η κάθε προσκόλληση σε αυτά προξενεί ηδονή και ευχαρίστησης` αυτόν που την έχει, και αποδεικνύει ότι είναι ανώφελο και βλαβερό, το επιθυμητικό μέρος της ψυχής όταν είναι εμπαθές, επειδή εξαιτίας του, εκείνος που στερείται κάτι που ποθεί, υποτάσσεται στο θυμό, στην οργή, στη λύπη και στην μνησικακία.

Αν τώρα μαζί με την εμπαθή προσκόλληση, επικρατήσει και κάποια έστω μικρή συνήθεια, αλίμονο! Κάνει τότε εκείνο που κυριεύτηκε από αυτήν να ακολουθεί διαρκώς την παράλογη αυτή εμπαθή προσκόλληση αναίσθητα και χωρίς θεραπεία, με την ηδονή που είναι κρυμμένη μέσα σ' αυτή.

Είναι πολυσχιδής η ηδονή της επιθυμίας, όπως προείπαμε.

Δεν αρκείται μόνο στην πορνεία και τις άλλες σωματικές απολαύσεις, αλλά ζητεί και τα λοιπά πάθη.

Αφού, σωφροσύνη είναι όχι μόνο η αποχή από την πορνεία και τις σαρκικές ηδονές, αλλά να απέχει κανείς και από τις άλλες ηδονές.

Γι' αυτό εκείνος που αγαπά την φιλοχρηματία, τη φιλαργυρία και την πλεονεξία είναι ακόλαστος.

Γιατι όπως ο ακόλαστος έχει έρωτα προς τα σώματα, έτσι και αυτός έχει έρωτα προς τα χρήματα.

Ή μάλλον, αυτός είναι πιο ακόλαστος, αφού δεν έχει τόσο βία από την φύση να τον σπρώχνει σ' αυτά.

Γιατί αμαθής ηνίοχος δεν είναι εκείνος που δεν μπορεί να δαμάσει το άγριο και δυσάγωγο άλογο, αλλά εκείνος που δεν μπορεί να κρατήσει το ήμερο και ήσυχο άλογο.

Και από παντού φαίνεται ότι είναι περιττή και όχι φυσική η επιθυμία των χρημάτων, γιατί δεν βιάζεται σ' αυτήν ο άνθρωπος από τη φύση, αλλά από την κακή του προαίρεση.

Για αυτό και αμαρτάνει ασυγχώρητα εκείνος που νικάτε εκούσια από την φιλοχρηματία.

Ωστε πρέπει να γνωρίζουμε καλά ότι η φιληδονία δεν έγκειται μόνο στην τρυφή και στην απόλαυση των σωμάτων, αλλά σε κάθε τρόπο και πράγμα που το αγαπά κανείς με πάθος και με την προαίρεση της ψυχής του.

Και για να γνωρίζονται καθαρότερα τα πάθη που αφορούν στα τρία μέρη της ψυχής, προσθέτουμε και τα παρακάτω με συντομία.

Η ψυχή διαιρείται σε τρία μέρη, το λογιστικό, το θυμικό, και το επιθυμητικό.

Του λογιστικού αμαρτήματα είναι αυτά. Απιστία, αίρεση, αφροσύνη, βλασφημία, αχαριστία, και οι συγκαταθέσεις των αμαρτημάτων, οι οποίες γίνονται από το παθητικό μέρος.

Η ίαση και η θεραπεία αυτών των κακών, είναι η αδίστακτη πίστη στο Θεό και τα αληθινά και χωρίς πλάνη ορθόδοξα δόγματα της ευσέβειας, η αδιάκοπη μελέτη των λόγων του Πνεύματος, η καθαρή και αδιάλειπτη προσευχή, και η ευχαριστία προς το Θεό.

Τα αμαρτήματα του θυμικού είναι τα εξής.

Η ασπλαχνία, το μίσος, η ασυμπάθεια, η μνησικακία, ο φθόνος, ο φόβος και η συνεχής αυτών και των παρομοίων μελέτη.

Η ίαση και θεραπεία είναι η φιλανθρωπία, η αγάπη, η πραότητα, η φιλαδελφία, η συμπάθεια, η ανεξικακία και η καλοσύνη.

Του επιθυμητικού τα αμαρτήματα είναι τα εξής.

Η γαστριμαργία, η λαιμαργία, η οινοποσία, η πορνεία, η μοιχεία, η ακαθαρσία, η ασελγεία, η φιλοχρηματία, η επιθυμία της κενής δόξας, και η επιθυμία χρυσού και πλούτου και σαρκικών απολαύσεων.

Η ίαση και η θεραπεία αυτών είναι η νηστεία, η εγκράτεια, η κακοπάθεια, η ακτημοσύνη, το σκόρπισμα των χρημάτων στους φτωχούς, η επιθυμία των μελλόντων εκείνων αγαθών, ο πόθος της βασιλείας του Θεού και η επιθυμία της θειας υιοθεσίας.

Τώρα πρέπει να κάνουμε λόγο για την διάγνωση των εμπαθών λογισμών, από τους οποίους γίνεται η κάθε αμαρτία.

Οκτώ είναι οι βασικοί λογισμοί της κακίας.

1. ΤΗΣ ΓΑΣΤΡΙΜΑΡΓΙΑΣ
2. ΤΗΣ ΠΟΡΝΕΙΑΣ
3. ΤΗΣ ΦΙΛΑΡΓΥΡΙΑΣ
4. ΤΗΣ ΟΡΓΗΣ
5. ΤΗΣ ΛΥΠΗΣ
6. ΤΗΣ ΑΚΗΔΙΑΣ
7. ΤΗΣ ΚΕΝΟΔΟΞΙΑΣ
8. ΤΗΣ ΥΠΕΡΗΦΑΝΕΙΑΣ.

Το να μας παρενοχλούν ή να μην μας παρενοχλούν οι οκτώ αυτοί λογισμοί, αυτό δεν είναι στην εξουσία μας.

Το να επιμένουμε όμως σε αυτούς ή να μην επιμένουμε, να κινούμε τα πάθη ή να μην τα

κινούμε αυτό είναι στην εξουσία μας.

Στους λογισμούς αυτούς διακρίνουμε τα εξής.

ΠΡΟΣΒΟΛΗ, ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ, ΠΑΛΗ, ΠΑΘΟΣ, ΣΥΓΚΑΤΑΘΕΣΗ, ΕΝΕΡΓΕΙΑ, ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑ.

Προσβολή είναι η απλή υπόμνηση του διαβόλου.

«Κάνε τούτο ή εκείνο» όπως συνέβη στο Κύριο και Θεό μας.

«Πες να γίνουν αυτές οι πέτρες ψωμιά» Ματθαίος 4,3.

Αυτό, όπως είπαμε, δεν είναι στην εξουσία μας.

Συνδυασμός είναι η παραδοχή του λογισμού που μας υποβάλλει ο εχθρός, και με ένα τρόπο, η μελέτη του πονηρού λογισμού και ηδονική συνομιλία με την προαίρεσή μας.

Πάθος είναι η έξη που δημιουργείται από τον συνδυασμό του λογισμού που υποβάλλει ο εχθρός, και η κατά κάποιο τρόπο συνεχής μελέτη και φαντασία.

Πάλη είναι η αντίσταση στο λογισμό που γίνεται ή προς κατάργηση του πάθους που αυτός περιέχει – δηλαδή του εμπαθούς λογισμού – ή προς συγκατάθεση, καθώς λέει ο Απόστολος.

« Η σάρκα επιθυμεί κατά του πνεύματος και το πνεύμα κατά της σαρκός, και αυτά είναι αντίθετα μεταξύ τους». (Γαλ. 5,17.)

Αιχμαλωσία είναι η βίαιη και αθέλητη απαγωγή της καρδιάς που τυραννιέται από προηγούμενο εθισμό στην αμαρτία και μακρά συνήθεια.

Συγκατάθεση είναι η συγκατάνευση στο πάθος που περιέχει ο λογισμός.

Ενέργεια είναι η ίδια η πράξη του εμπαθούς λογισμού, στον οποίο συγκατατεθήκαμε.

Εκείνος λοιπόν που αντιμετωπίζει απαθώς το πρώτο, δηλαδή την προσβολή, ή το διώχνει αμέσως με αντίρρηση και σταθερότητα, έκοψε με μια και όλα τα επόμενα.

Η κατάργηση των οκτώ παθών ας γίνεται με τον εξής τρόπο.

Με την εγκράτεια καταργείται η γαστριμαργία.

Με τον θείο πόθο και την επιθυμία των μελλόντων αγαθών καταργείτε η πορνεία.

Με την συμπάθεια προς τους φτωχούς καταργείτε η φιλαργυρία.

Με την αγάπη και την καλοσύνη προς όλους καταργείτε η οργή.

Με την πνευματική χαρά καταργείτε η κοσμική λύπη.

Με την υπομονή, την καρτερία και την ευχαριστία προς τον θεό καταργείτε η ακηδία.

Με την κρυφή εργασία των αρετών και την συνεχή προσευχή με συντριβή καρδιάς, καταργείται η κενοδοξία.

Με το να μην κρίνει κανείς τον άλλο, ή να τον εξευτελίζει, όπως έκανε ο αλαζόνας Φαρισαίος, αλλά να νομίζει τον εαυτό του τελευταίο από όλους καταργείται η υπερηφάνεια.

Έτσι λοιπόν αφού ελευθερωθεί ο νους από τα παραπάνω πάθη και ανυψωθεί στο Θεό, ζει από εδώ τη μακάρια ζωή και δέχεται τον αρραβώνα του Αγίου Πνεύματος. Και όταν φύγει από εδώ, έχοντας απάθεια και αληθινοί γνώση, στέκεται μπροστά στο φως της Αγίας Τριάδος, και κατα φωτίζεται μαζί με τους αγίους αγγέλους στους απέραντους αιώνες.

Η ψυχή λοιπόν όπως προαναφέραμε, έχει τρία μέρη.

1. λογισμός

2. θυμός.

3. επιθυμία.

Όταν στο θυμικό μέρος υπάρχει αγάπη και φιλανθρωπία, και στην επιθυμία καθαρότητα και σωφροσύνη, τότε ο λογισμός είναι φωτισμένος.

Όταν όμως στο θυμικό μέρος υπάρχει μισανθρωπία και στο επιθυμητικό υπάρχει ακολασία, τότε ο λογισμός είναι σκοτισμένος.

Ο λογισμός τότε υγιαίνει και σωφρονεί και φωτίζεται, όταν έχει τα πάθη υποταγμένα, και θεωρεί πνευματικά τους λόγους των κτισμάτων του θεού και ανυψώνεται προς την μακάρια Αγία Τριάδα.

Ο θυμός τότε κινείται κατά φύση, όταν αγαπά όλους τους ανθρώπους, και δεν έχει εναντίον κανενός λύπη ή μνησικακία.

Η δε επιθυμία όταν με την ταπεινοφροσύνη, την εγκράτεια και την ακτημοσύνη νεκρώσει τα πάθη, δηλαδή την ηδονή της σαρκός, και τον πόθο των χρημάτων και της πρόσκαιρης δόξας, και στραφεί προς το θείο και αθάνατο έρωτα.

Γιατι η επιθυμία κινείται προς τρία πράγματα. Είτε προς την σαρκική ηδονή, είτε προς την μάταιη δόξα, ή προς απόκτηση χρημάτων.

Και για την παράλογη αυτή έφεση καταφρονεί τον Θεό και τις άγιες εντολές του, λησμονεί τη θεϊκή ευγένεια, γίνεται θηρίο εναντίον του πλησίον, σκοτίζει τον λογισμό και δεν αφήνει να στραφεί και να δει την αλήθεια.

Ενώ εκείνος που απόκτησε ανώτερο φρόνημα, όπως προείπαμε, απολαμβάνει από εδώ την βασιλεία των ουρανών και ζει μακάρια ζωή αναμένοντας τη μακαριότητα που προορίζεται για όσους αγαπούν τον θεό. Αυτής είθε ν' αξιωθούμε κι εμείς με την χάρη του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Αμήν.

Πρέπει να γνωρίζουμε και αυτό.

Ότι δεν μπορούμε να φτάσουμε στο μέτρο κάποιας αρετής, παρά με κοπιαστική φιλοπονία για την απόκτηση της και προσπαθώντας με όση δύναμη έχουμε σε όλη μας την ζωή, όπως λόγου χάρη για την ελεημοσύνη, την εγκρατεία, την προσευχή, την αγάπη, ή κάποια από τις γενικές αρετές.

Από αυτές, μερικώς ο καθένας ασκεί κάποια αρετή. Λ.χ. ασκεί κανείς ποτέ – ποτέ την ελεημοσύνη, αλλά επειδή την ασκεί λίγο, δεν μπορούμε να τον χαρακτηρίσουμε ελεήμονα, κι ακόμα περισσότερο όταν δεν το κάνει αυτό καλά και θεάρεστα.

Γιατι το καλό δεν είναι καλό όταν δεν γίνεται καλά.

Αλλά καλό είναι πράγματι όταν δεν απολαμβάνει εδώ το μισθό του από οποιαδήποτε αιτία, για παράδειγμα από ανθρωπαρέσκεια λόγω καλής φήμης, ή επιδίωξη δόξας, ή από πλεονεξία, και αδικία.

Επειδή ο θεός δεν ζητεί εκείνα που γίνονται και νομίζονται καλά, αλλά εξετάζει το σκοπό για τον οποίο γίνεται.

Όπως λένε και οι θεοφόροι Πατέρες, όταν ο νους λησμονήσει το σκοπό της ευσέβειας, τότε και το έργο που είναι φανερά ενάρετο, γίνεται ανώφελο.

Και εκείνα που γίνονται χωρίς διάκριση και σκοπό, όχι μόνο δεν ωφελούν και αν ακόμη είναι καλά, αλλά βλάπτουν.

Το αντίθετο συμβαίνει με εκείνα που νομίζονται κακά, γίνονται όμως με θεοσεβή σκοπό. Όπως εκείνος που μπήκε στο πορνείο, και τράβηξε από Εκει την πόρνη.

Από αυτό γίνεται φανερό, ότι δεν είναι ελεήμων εκείνος που έκανε λίγες φορές την ελεημοσύνη, ούτε είναι εγκρατής εκείνος που εγκρατεύθηκε λίγο, αλλά εκείνος που παρά πολλές φορές και σε όλη του τη ζωή εργάστηκε ολικά την αρετή με ασφαλή διάκριση.

Γιατι η διάκριση είναι μεγαλύτερη από όλες τις αρετές, Επειδή είναι βασίλισσα και αρετή των αρετών.

Όπως πάλι και για τα αντίθετα.

Δεν λέμε πόρνο ή μέθυσσο ή ψεύτη εκείνον που μια φορά γλίστρησε σε αυτά, αλλά εκείνον που πέφτει συχνά σ' αυτά και μένει αδιόρθωτος.

Κοντά σε όσα είπαμε πρέπει να γνωρίσουμε και τούτο, που είναι και αναγκαιότατο σ' όλους εκείνους που έχουν ζήλο να κατορθώσουν την αρετή και επιμελούνται να αποφύγουν την κακία.

Ότι δηλαδή, όσο η ψυχή είναι ασυγκρίτως καλύτερη από το σώμα και σε πολλά και μέγιστα σημεία είναι σπουδαιότερη και πιο πολύτιμη, τόσο οι ψυχικές αρετές (και μάλιστα εκείνες που μιμούνται το Θεό και έχουν το Όνομα του), είναι ανώτερες από τις σωματικές. Αρετές.

Αντίθετα πρέπει να νοούμε για τις ψυχικές κακίες, ότι διαφέρουν από τα σωματικά πάθη και ως προς τις ενέργειες τους και ως προς την έκταση των τιμωριών που επιβάλλονται σ' αυτές, αν και στους πολλούς, δεν ξέρω πως, αυτό τους διαφεύγει.

Γιατι τη μέθη, την πορνεία, τη μοιχεία, την κλοπή και τα παραπλήσια με αυτά, τα προσέχουν και τα αποφεύγουν, ή τα τιμωρούν, επειδή φαίνονται στους πολλούς βδελυρά.

Απέναντι όμως στα ψυχικά πάθη, που είναι χειρότερα και βαρύτερα από αυτά και που οδηγούν στην κατάσταση των δαιμόνων και στην αιώνια κόλαση που τους περιμένει όσους τα ακολουθούν χωρίς διόρθωση, μένουν αδιάφοροι.

Εννοώ δηλαδή το φθόνο, τη μνησικακία, την πονηρία, την αναισθησία, την φιλαργυρία που ο Απόστολος την θεωρεί ρίζα όλων των κακών, και τα όμοιά της.

Μιλήσαμε γι' αυτά με όλη την αμάθεια και την αφέλεια μας, κάνοντας μια ευσύνοπτη και σαφή έκθεση του λόγου περί των αρετών και παθών, για να μπορεί κανείς εύκολα να διακρίνει και να εξακριβώνει τη διαίρεση και τη διαφορά τους με ακρίβεια και σαφήνεια.

Γι' αυτό και μιλήσαμε για το καθένα με τρόπους και από πολλές απόψεις, ώστε, αν είναι δυνατόν, καμία πλευρά της αρετής ή της κακίας να μην αγνοείται.

Ακόμη για να επιδιώξουμε με χαρά τις αρετές και μάλιστα τις ψυχικές που προσεγγίζουμε στο Θεό, και για να αποφύγουμε τις κακίες με όλη μας την δύναμη.

Γιατι είναι αληθινά μακάριος εκείνος που ζητά την αρετή και την ασκεί και εξετάζει με επιμέλεια τι είναι αρετή, επειδή με αυτήν πλησιάζει τον θεό και ενώνεται νοερά μ' Αυτόν.

Φρόνηση, ανδρεία, σοφία, αληθινοί γνώση, και πλούτος αναφαίρετος είναι κυρίως το να ανυψώνεται ο άνθρωπος με την πρακτική αρετή στην θεωρία του Δημιουργού.

Η αρετή λέγεται έτσι από το ρήμα «αίρεισθαι», γιατί είναι αιρετή και θελητή, επειδή κάνουμε αυτοπροαίρετα και θεληματικά το αγαθό, κι όχι χωρίς να θέλουμε και αναγκαστικά.

Η φρόνηση πάλι λέγεται έτσι, γιατί φέρνει στο νου τα ωφέλιμα.

Αν θέλεις, ας προσθέσουμε στον αφελή αυτό λόγο, σαν χρυσή σφραγίδα, και λίγα περί του «κατ' εικόνα και ομοίωσιν» του πιο τιμημένου από όλα τα κτίσματα του Θεού, δηλαδή του άνθρωπο.

Το νοερό και λογικό ζώο, ο άνθρωπος, μόνο από όλα τα κτίσματα είναι «κατ' εικόνα και ομοίωσιν» του Θεού.

Κάθε άνθρωπος λέγεται «κατ' εικόνα Θεού» για το αξίωμα του νου και της ψυχής, δηλαδή το ακατάληπτο, το αόρατο, το αθάνατο, το αυτεξούσιο.

Και ακόμη για την ικανότητα να άρχει, να τεκνοποιεί και να οικοδομεί.

«Καθ' ομοίωσιν» λέγεται για την αρετή και τις πράξεις με τις οποίες μιμείται το Θεό και έχουν το όνομα του Θεού.

Δηλαδή, το να δείχνει φιλανθρωπία προς τους συνανθρώπους του, να οικτρίζει, να ελεεί και να αγαπά τους συνδούλους του, να δείχνει στους άλλους κάθε ευσπλαχνία και συμπάθεια.

«Να γίνεται, λέει ο Χριστός και Θεός, σπλαχνικοί, όπως είναι σπλαχνικός και ο ουράνιος Πατέρας σας». Λουκάς 6,36

Το «κατ' εικόνα» το έχει κάθε άνθρωπος, γιατί ο Θεός δεν ανακαλεί τα χαρίσματά του.

Το «καθ' ομοίωσιν», όμως το έχουν σπάνιοι και μόνο οι ενάρετοι και άγιοι, οι οποίοι μιμούνται – κατά το δυνατό σε ανθρώπους – την αγαθότητα του Θεού.

Είθε κι εμείς να αξιωθούμε την υπεράγαθη φιλανθρωπία του Θεού, αφού Του φανούμε ευάρεστοι με την αγαθοεργία και γίνουμε μιμητές εκείνων που έχουν ευαρεστήσει από αιώνων τον Χριστό.

Γιατι σε Αυτόν ανήκει το έλεος και σε Αυτόν πρέπει κάθε δόξα, τιμή και προσκύνηση, μαζί με τον άναρχο Πατέρα Του, και το πανάγιο και αγαθό και ζωοποιό Πνεύμα Του, τώρα και πάντοτε και στους αιώνες των αιώνων. Αμήν.